

Overstap naar circulaire economie vergt nieuw denken

Geleidelijk bijsturen van werkwijze door bestaande bedrijven is niet voldoende

Jan Jonker en Hans Stegeman

Door producten slimmer te ontwerpen, de levensduur ervan te verlengen en onderdelen opnieuw te gebruiken, levert de circulaire economie een belangrijke bijdrage aan een transitie naar een samenleving die opereert binnen de grenzen van wat de aarde aankan. Dat stelt het in juni verschenen SER-advies 'Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen'.

Het advies past in de snel groeiende belangstelling voor de circulaire economie, waar in een eerder stadium andere instanties aan hebben bijgedragen. De SER pleit voor een ambitieuze transitieagenda waardoor Nederland in een aantal ketens wereldwijd koploper kan worden op het gebied van circulaire economie. Het ruim 100 pagina's tellende rapport geeft een overzicht van zo ongeveer alles wat de laatste vijf jaar gezegd en onderzocht is op het terrein van de circulaire economie. Als geheel leest het rapport nog het beste als een omgevalen boekenkast. En dat is jammer.

Een dergelijk rapport zou juist boven de materie moeten staan en een inspirerende richting voor het komende decennium moeten neerzetten. De circulaire economie impliceert een fundamentele maatschappelijke transitie en niet, zoals nu soms gedacht wordt, een geleidelijke verandering van hoe bedrijven nu werken. De centrale leidraad van de voorgestelde transitieagenda in het SER-rapport is vooral het bestaande te versterken. Volgens ons is dat niet genoeg de ambitie te realiseren om Nederland koploper te laten worden in de circulaire economie.

Hoe geven we dan wel richting aan de circulaire economie? Hoe te zorgen dat je als land koploper kunt worden? In onze ogen begint dat door heel zorgvuldig de huidige succesverhalen van

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FD

Als de consument van het uitgespaarde geld iets koopt dat schadelijk is, heeft dat een negatief effect

circulaire bedrijven te analyseren en te kijken wat er gebeurt als je dat optelt tot een totaalbeeld. Dan komen er enkele verrassende conclusies. Hier een paar voorbeelden.

Een bedrijf kan wel efficiënter omgaan met bepaalde fossiele grondstoffen of een hernieuwbaar alternatief vinden, maar als dan de prijs van die grondstof daalt, kan het voor andere bedrijven en consumenten aantrekkelijker worden juist die grondstof te gebruiken. Als een bedrijf een product maakt dat langer mee kan gaan, maar consumenten blijken toch modegevoelig, dan heeft

het uiteindelijk geen effect. Of als ze dat product langer gebruiken, maar van het uitgespaarde geld iets kopen dat schadelijk is voor het milieu, heeft dat een negatief effect. En als we in Nederland steeds meer elektronische apparatuur zoals wasmachines gaan repareren krijgen we hier wel meer banen, maar raken mensen met gemiddeld een lagere levensstandaard in de landen waar die producten nu gemaakt worden werkloos. Het zijn maar een paar voorbeelden van hoe ingewikkeld een transitie naar een circulaire economie is.

Dus het worden van een koploper is

nog niet zo eenvoudig. We weten eigenlijk niet eens wat dat woord 'koploper' betekent, in een sector of voor de samenleving. Want niemand weet of dat wel écht samen kan gaan: een economie die groeit én die binnen de grenzen van de aarde blijft. Juist daar is sprake van een 'black box' en moet het echte werk nog beginnen.

Het rapport voor de Club van Rome 'Limits to Growth' uit 1972 ontwikkelde voor het eerst een samenhangend dynamisch model van het economische doen en laten en de interactie met het milieu. Dat rapport heeft ook de basis gelegd voor system dynamics, een benadering van complexe dynamische systemen. Cruciaal in deze benadering staat de idee van group model building: een groep experts bouwt en vult samen een model van een complex vraagstuk om op grond daarvan scenario's te ontwikkelen.

Het verdient sterke aanbeveling om — samen met experts — met de kennis over Limits to Growth, system dynamics en group model building een model te gaan bouwen over de circulaire economie. Wij willen ons daar in ieder geval sterk voor maken en roepen langs deze weg op om hulp en steun om dit plan te verwezenlijken.

Als het een beetje meezit, betekent dat dat in de zomer van 2018 een model is ontstaan waarin de macro-economische consequenties aan de hand van verschillende scenario's inzichtelijk gemaakt worden. De manier waarop nu in het advies van de SER het bestaande doorgetrokken wordt naar de toekomst doet geen recht aan het belang én de mogelijke consequenties van circulaire economie.

.....
Jan Jonker is hoogleraar duurzaam ondernemen aan de Radboud Universiteit. Hans Stegeman is hoofdeconoom Nederland bij de Rabobank en werkt aan een proefschrift over de circulaire economie bij de RU.